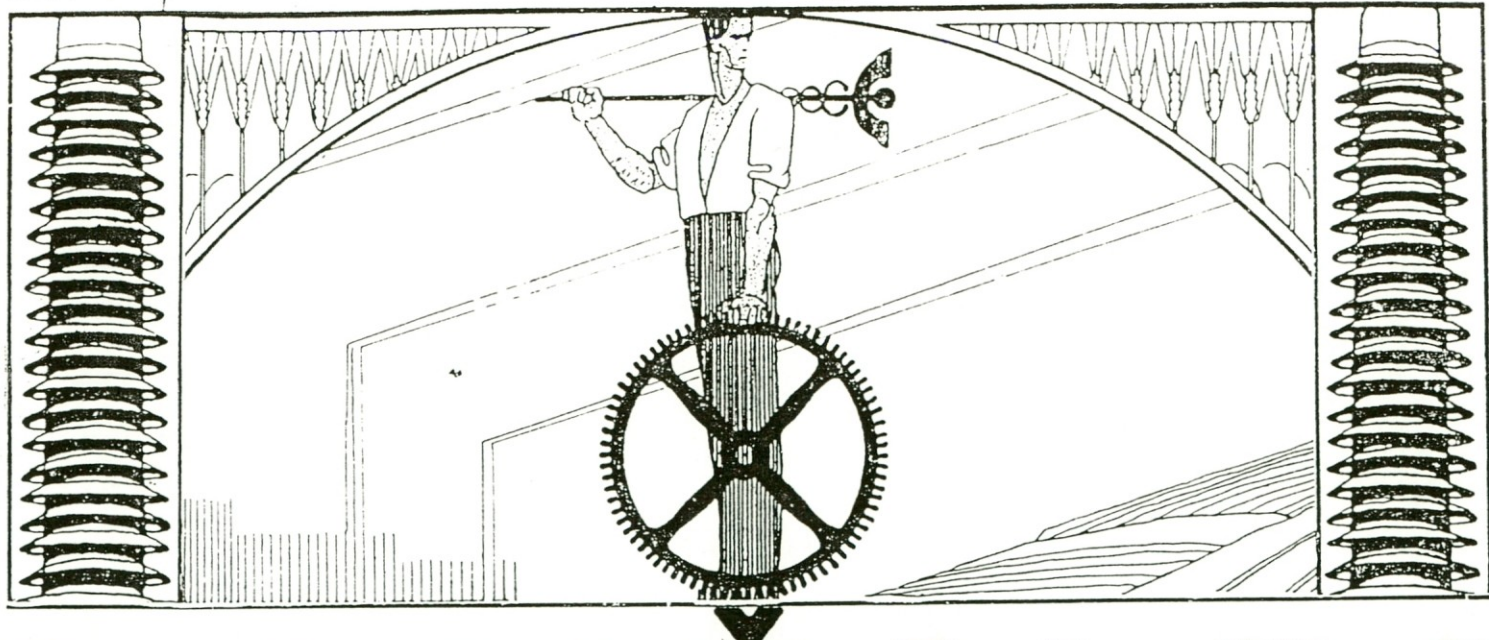

DOMŽALEC

NEPOLITIČEN LIST V PROSLAVO 50 letnice GODBENEGA DRUŠTVA

Pisano je, da človek ne živi samo od kruha.

Poleg brige za vsakdanji obstanek se je človekovo bistvo začelo udejstvovati še v druge smeri in si je ustvarilo organizme, ki naj služijo ne le oblikovanju njegovega zunanega, temveč tudi notranjega obraza, ki imata vsak svoje zahteve, od katerih so prve preproste in enostavne, druge mnogokrat težko razumljive.

Oblikovanju notranjega obraza naj služi tudi umetnost v vsej svoji mnogovrstnosti. Melodija in pesem in umetna slika in kip naj niso le izraz notranjosti umetniškega tvorca, temveč prav tako važno sredstvo za oblikovanje srca, njega rast in svetlost; zato je prav, da se goje, zato so potrebne institucije, ki se s tem pečajo.

Ban dr. D. Marušič, pokrovitelj proslave

In kdo naj bo uspešnejši kot pevska in glasbena društva?!

Domžalska godba more pri svojem delovanju in udejstvovanju slaviti praznik uspešnega petdesetletnega dela. Koliko pesmi je v plemenitem poslanstvu v dobi petdesetih let ponesla po vsej domovini, saj se ni njena pesem glasila samo doma!

Prav je tako. In še je prav, da goji lepo pesem tudi naprej, da stremi po izpopolnitvi, da pesem s srčno ljubeznijo goji in z njo spremlja življenje v njega veselih in žalostnih trenutkih, pri čemer ji mora biti cilj: s pesmijo buditi plemenita čustva in dobre misli v srcu vsakega slednjega državljana naše lepe domovine Jugoslavije, da bo rasel v zvestobi in ljubezni do brata, sočloveka, domovine in njenega vladarja.

Stražar K.

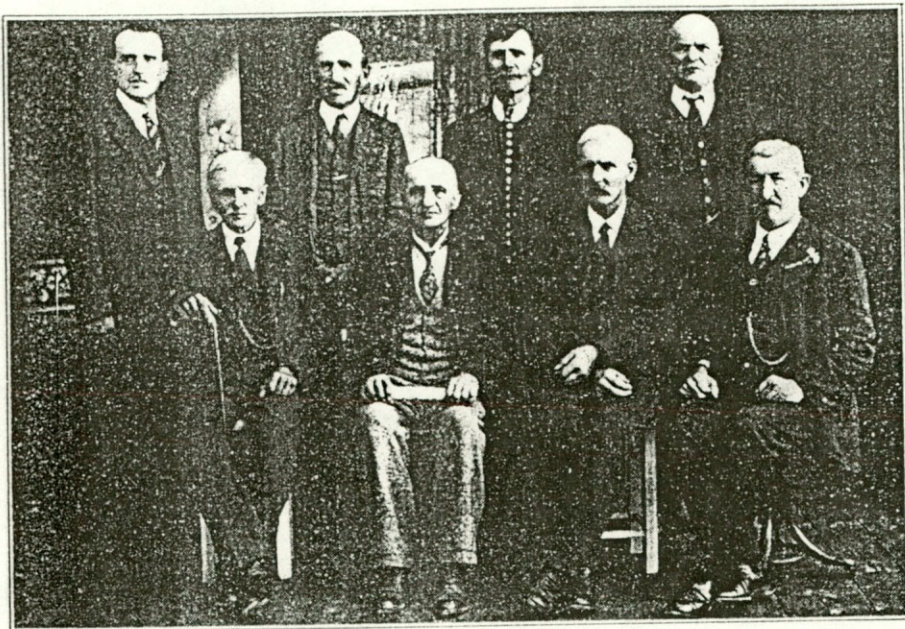
Petdeset let — pol stoletja življenja! Takšnih 50 let, kot so bila pretekla leta pomenijo zgodovino v pravem pomenu besede, zgodovino bogato dogodkov, velikih uspehov in načrtov, skratka bogato na vsem, kar ima trajno kulturno važnost in zgodovinsko pomembnost in s tem upravičenost, da se ohrani v pisanih kujigah.

Petdeset let je minilo na svetovni pozornici, odkar je bila ustanovljena domžalska godba kot važen kulturni

rije etatizma. Današnji svet je razrvan, brez cilja drvi neznano kam, brez idealizma, zametujoč vse etične in religiozne vrednote.

Zato tem učinkoviteje vžgo razne obletnice in jubileji zgodovinskega pomena.

Mislím, da ne pretiravam, ako trdim, da bo jubilej domžalskega godbenega društva zapustil v ljudeh našega okraja globoke in trajne sledi onega lepega idealizma, ki karakterizira vse dosedanje člane naše godbe, odnosno vsaj večji del njih. In prav to dejstvo se mi zdi ona svetla točka in največji namen vsakega jubileja, da ljudem vsaj za par dni pomaga iz kotanj in zablod, v katere jih je zapeljalo materialistično pojmovanje vsega življenja v vseh njegovih odtenkih. To ni samo dvomljiva hipoteza ampak argument, da se danes stvarno tako dogaja. A na drugi strani je prav to dejstvo ona tiha priča, ki se ne more utajiti in ki govori z neumornim dokazovanjem, kako iskreno in globoko so morali ti pionirji domžalske godbe zastaviti v ledino, da pomagajo h kulturnemu in narodnemu odrešenju domžalskih Slovencev. Težko je zato ločiti delo posameznika od celote v tisti dobi, ko je vse prešinjala ista ideja in jih medsebojno tako povezala, da so kot en mož delali samo za narodno korist in blagostanje. Ta nesebičnost, ki ni nikjer iskala osebnih koristi in individualnih ambicij, nam je dokaz, kako plemenito so pojmovali svojo nalogo ti možje, kako kristalno čista je bila njihova ljubezen do rojakov, do naroda.

Ustanovitelji domžalske godbe

faktor in prvi začetnik ter pospeševatelj instrumentalne glasbe med podeželskim ljudstvom naše domovine.

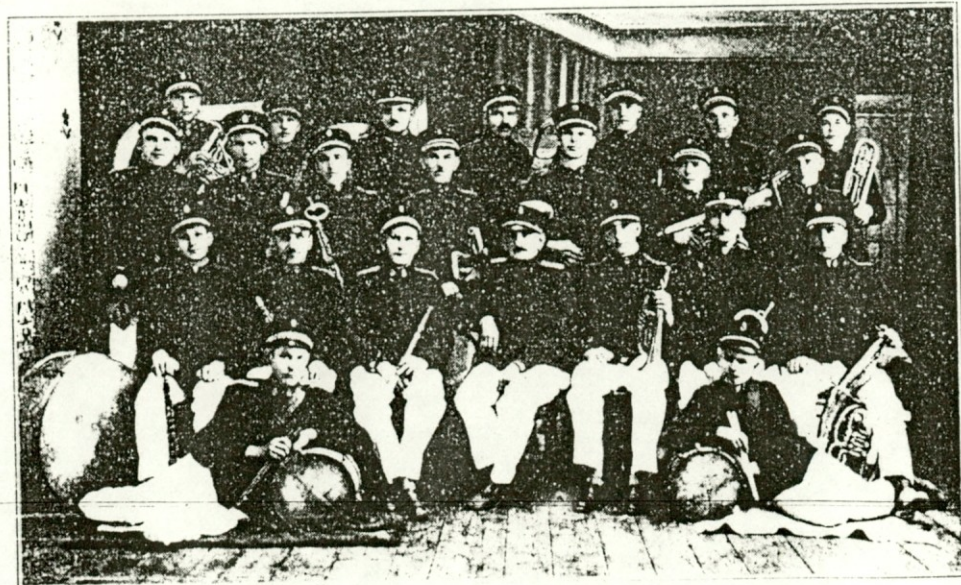
S svojim vestnim vršenjem visokega poslanstva skozi 50 let si je zaslužen dostop v zgodovino našega naroda.

Čas, v katerem živimo, se razvija v znamenju borbe za nov družabni red, za novo epoko ekonomskega blagostanja, z eno besedo, to je borba „omnium contra omnes“, vseh proti vsem, kakor je to videl in preroško napovedoval Hobbes, veliki angleški filozof in ekonom, zastopnik teo-

Predhodnika domžalske godbe smemo smatrati godbo prvih Tirolcev, ki so se naselili v Domžalah. Kmalu nato pa je prodirajoča ideja o probujenju našega naroda nagnila tudi domačine, okrog 10 mož, da so pod vodstvom učitelja Franca Pfeiferja ustanovili „Godbeno društvo Domžale“.

Kolik idealizem je prešinjal te kremenite značaje, kakšne požrtvovalnosti je bilo treba, vidimo iz tega, da so se morali nad eno leto učiti in pripravljati, preden so stopili pred javnost. Nekaj ustanovnih članov godbe je še danes ostalo med nami kot zadnji ostanki one deseterice, katerim se imamo zahvaliti, da imajo Domžale tako odlično lastno godbo. Vprašanje je samo, ali bi tudi brez teh 10 mož imeli danes godbeno društvo v Domžalah. Mogoče. Morda tudi ne. Kdo ve?

Vodstvo godbe so imeli v rokah večinoma Domžalci, razen v I. desetletju po ustanovitvi, ko sta bila kapelnika Janez Hacc iz Kamnika in za njim Karel Pitsch iz Prusije. Od ustanovitve do danes se je godba vedno rada udeleževala vseh narodnih, kulturnih in cerkvenih slovesnosti ter s tem vsakor močno dvignila sijaj teh prireditev. V začetku 20. stol. je tedanji kapelnik Jakob Flis ustanovil še godalni orkester, katerega je do danes Riedl dovedel na izredno višino prednašalne tehnike. Godba je tako imela vse pogoje, da se razvije že takrat v godbo velikega formata, ako ne bi stala nasproti skoraj nepremostljiva ovira: godba je bila

Sedanja domžalska godba

namreč brez lastne strehe, zato se je morala večkrat seliti.

Toda vkljub temu je godba ob svoji 25 letnici pokazala velik vsestranski napredek. Svetovna vojna je sicer zavrnila, toda le začasno, hitri razvoj in rast društva, vendar uničila ga ni, ker ga ni mogla, kajti jedro je bilo sveže in zdravo, idealizma in požrtvovalnosti pa tudi dovolj, toliko, da je mogel Ivan Cerar, ki je vodil godbo skozi burno dobo od l. 1913—1918, nadaljevati započeto delo svojih prednikov. Ob koncu vojne je Cerar prepustil to težko in odgovorno mesto Vinku Riedlu, ki je godbo skozi boje in krize pripeljal do 50 letnega jubileja.

V 40. letu svojega obstanka, katerega je godba proslavila 17. avgusta 1924. l. ob navzočnosti 10 bratskih godbenih društev in številnih ostalih gostov, so si člani naložili težko nalogo, da si zgradijo svoj godbeni dom.

Sprva se je mislilo, da so to le neizpolnjive želje. A gradbeni odbor, v katerem so bili Vinko Riedl, Ivan Cerar, Jakob Pavlič, Vinko Weit in Franc Ulčar je po neumornem prizadevanju Riedla, domžalskih faranov v Ameriki in domačinov samih, te velike želje uresničil v času, ko je bil kapelnik godbe Vinko Weit, društveni dirigent pa Michael Svetlin l. 1929.

Dolgotrajni senj vseh Domžalcev se je izpolnil 4. avgusta l. 1929, ko je bil blagoslovljen in izročen svojemu namenu „Godbeni dom v Domžalah“. Poleg tega poklicnega udejstvovanja na glasbenem polju razširja godba v Domžalah v veliki meri tudi prosveto. S svojim dramatičnim odsekom je ona danes najagilnejše društvo v tem oziru.

Še ena pomembna poteza karakterizira domžalsko godbo. Zavedajoč se velike važnosti naraščaja za društvo, skuša godba dobiti v svojo sredo kolikor mogoče veliko nadebudnih mladih fantov, ki bodo danes, jutri prevzeli v svoje roke krmilo društva. Kaj bi namreč pomagalo, če bi bila godba danes še tako močna in dobra muzikalna celota a brez bodočnosti, ker ne bi bila organsko zvezana z bodočnostjo po mlajših članih; tako stanje bi pomenilo grunt brez otrok ...

*

Petdeset let je za nami, 50 težkih napornih let, ko si je društvo napravljalo in dovršilo temelj za svoje vekovno življenje, da bo čez 50 let to društvo proslavilo v istem svetlem optimizmu in trajnem idealizmu svoj 100 letni rojstni dan.

Na nas je, Domžalci, da se to zgodi! A mogoče je to le v složnem sodelovanju vsakega posameznika in vseh Domžalcev z godbo.

Ne oklevajmo, kajti voz časa ne čaka nikogar. Pazimo, da ne bo šel naprej mimo nas, brez nas in mogoče celo proti nam.

FRAN BROJAN
cand. rec. ec. com.

Domžale

(Gospodarsko socijalna in kulturna skica.)

Kakor vse kraje, tako je tudi industrijski trg Domžale zadnja težka gospodarska preizkušnja, ki jo nazivamo gospodarska kriza, dokaj težko zadela in zasekala rane, ki jih občuti menda prav slednji tržan, bodisi da je sam tangiran direktno ali indirektno; prav posebno pa se to pozna v vsem javnem, kulturnem in socijalnem življenju. Domžale so, kot omenjeno, industrijski, oziroma za industrijo predestiniran kraj. Poljedelstvo in živinoreja

Dramatski odsek domžalske godbe

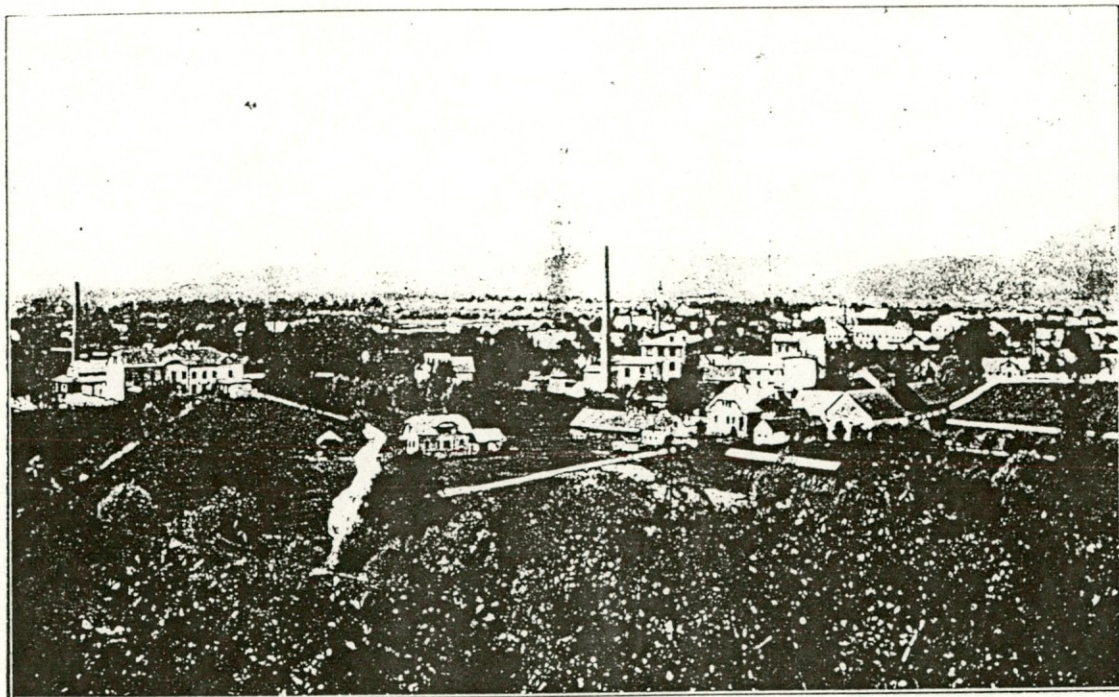
še zdaleka ne moreta kriti dnevnih potreb, niti nuditi vsemu prebivalstvu zadostne možnosti zaposlitve in zaslužka. Polja je razmeroma malo, o velikih kmetijah skoro ne moremo govoriti, dasi je zemlja v Domžalah in najbližji okolici relativno rodovitna. Pogled naraščajočega prebivalstva se je moral torej usmeriti drugam in drugod iskati zaslužka. Tega je bilo v dobi ugodne konjunktore, normalnega denarnega gospodarstva in materialne prosperitete dovolj. Saj se spomnimo na nekdanjo cvetočo veleindustrijo slamninkov, ki je s svojimi izdelki zalagala ne

Godalni oktet domžalske godbe

samo evropskega, temveč ves svetovni trg v uspešni konkurenci z izdelki katerekoli druge zemlje, kajti blago, ki je izhajalo iz Domžal je stalo v isti višini ali je celo presegalo blago od drugod, bodisi po kvaliteti blaga samega, bodisi po dovršeni finisi izdelka, ki je prav radi tega slovel ne samo na Dunaju, temveč prav tako v Berlinu, Londonu, razvajanem Parizu ali celo daljnem Kairu. Domžalski izdelovalci so prišli na glas in so bili dobro sprejeti in dobro plačani ne samo po velikih mestih kon-

ki sta Domžalam vsekakor v ponos. Domžalska godba je našla svoje zatočišče v Godbenem domu, ki je prvi te vrste v Jugoslaviji. Socijalnim potrebam služita „Otroški“ in „Dobrodelni dom“. Vse te domove je zgradila privatna inicijativa, kar priča o podjetnosti domžalskega prebivalstva. Omenim naj še postavitev strelišča, ustvaritev kopališča in kino, kar vse skrbi za razvedrilo prebivalstva, čigar zdravstveno stanje je zelo ugodno. Dva sportna kluba, „Disk“ in „Domžale“, nudita z uspešnim delova-

Pogled
s Šumberka

na
Domžale

inenta, temveč tudi „preko luže“, kamor se je izselilo toliko Domžalcev, kakor se redko izseli prebivalcev iz kakega kraja. Domače tovarne so dobivale stalno velika naročila, radi česar se je delo vršilo neprestano in se je proizvodna kapaciteta dvignila do maksima. Delavne roke so torej lahko dobile zaslužka doma, v tovarnah velikih mest srednje in zapadne Evrope in v Ameriki; povsod so bili dobro plačani kot vestni in marljivi delavci. S tem se je gospodarska moč dvignila, gospodarsko blagostanje je bilo splošno. V tej dobi so Domžale neverjetno hitro rastle; lične hišice z vrtovi, polnimi veselih rož, so rastle kakor gobe po dežju. Prebivalstvo je iskalo udejstvovanja tudi v druge smeri, v tem času so nastala mnoga kulturna društva, ki so vsa uživala podporo najširše javnosti in vsa izredno živahno delovala v kulturni dvig kraja, ki se je iz malega, skromnega naselja razvil v eno najlepših podeželskih vasi, ki je bila l. 1925 z ukazom kralja Aleksandra povzdignjena v trg. To ugodno delovanje društev nam potrjuje že samo dejstvo, da zlepa v kakem podeželskem kraju ne najde človek toliko „domov“ kot v Domžalah, kjer so nekateri starejšega, nekateri mlajšega datuma. Svoje domove imajo vsa tri gasilna društva, dom Katoliškega izobraževalnega in podpornega društva ter dom Sokolskega društva sta impozantni stavbi,

njem priliko, da se trška mladina razživlja v modernem sportu.

Toda zadnji čas je težko posegel v Domžale. Izpraznile so se veletovarne, ki danes zapuščene pričajo le še o nekdanjih svetlih časih in čakajo prazne, kdaj bodo zopet zaropotali stroji, kdaj bodo prostori zopet polni delavnih rok kakor včasih.

Domžale čakajo na naselitev industrije, ki bo našla tu tako ugoden teren kot redko kje. Gonilne sile je veliko. Bistrica in dva potoka s precejšnjo silo predstavljajo neizrabljen vodni kapital. Poleg tega je pa kraj elektrificiran. Električni tok za industrijski pogon je vsak trenutek zelo poceni na razpolago. In kar ni nič manjše važnosti: v Domžalah je mnogo dobre in relativno cenene delavne sile, kar je predpogoj vsake uspešne industrije.

In lega? Ob železnici in dobrih cestah. Kakor nalašč za industrijo in trgovino, kjer je eden izmed najodločilnejših faktorjev tudi možnost hitrega dovoza in odvoza.

Se enkrat: Domžale čakajo na industrijo in nudijo vse pogoje za njen uspešen razvoj. Dolžnost industrijskih krogov pa je, da se v lastnem interesu pobrigajo in izrabijo sedaj mrtvi kapital, pri čemer lahko računajo na popolno razumevanje in podporo vseh lokalnih faktorjev.

Prof. Stražar K.

Slovesno blagoslovljenje in odprtje vodovoda

pri Sv. Trojici za vasi Vrh, Viševak in Žeje bo v nedeljo 2. septembra t. l. (na Angelsko nedeljo) ob 3. uri popoldne. Slovesne otvoritve vodovoda in pokušanja vode se udeleži tudi gospod ban, ki ima največ zaslug za nov vodovod. Nagovor ob tej priliki ima domačin-rojak senator dr. V. Rožič. Prav lepo vabi Sv. Trojica in grad Ko-

privnik vse okoličane na to redko gorsko slavlje, ki bo čisto priprosto domače. Za to priliko se bodo dobila vsa potrebna okrepitev za želodec in grlo. Torej pridite v obilnem številu, Domžalci, Dobljani, Ilanci, Moravčani in tam od Prevoj in Lukovice. Na zdravo srečno svidenje 2. septembra pri Sv. Trojici!

NARODNE NOŠE 12. VIII. — VAŠ DAN V DOMŽALAH!

1884

1934

POD POKROVITELJSTVOM BANA DRAVSKE BANOVINE

G. DR. DRAGA MARUŠIČA

proslavi Domžalska godba v dneh od 28. VIII.—12. VIII. 1934

SVOJ ZLATI JUBILEJ

SPORED :

28. VII. 1934 ob 20.30 **večerni koncert** na vrtu restavracije „Nova pošta“. Vstopnine ni. Spored prenaša Radio-Ljubljana.

5. VIII. 1934 ob 19. **koncert** pred Godbenim domom. Ob 20. »**Carski sel**«, dramatizacija v režiji g. Franceta Lazarja. Sodelujeta ves dramski odsek in orkester.

11. VIII. 1934 ob 20.30 razsvetljava trga, kres in instrumentalni koncert na Šumberku, tekmovalje čolnov in razsvetljava na Bistrici.

12. VIII. 1934 ob 4. budnica. Ob 9. zbirališče pri kolo-dvoru. Ob 9.15 sprejem oficijelnih zastopnikov in došlih gostov **Pokrovitelj g. ban dr. Drago Marušič je obljubil, da se proslave osebno udeleži.** Ob 10. služba božja za umrle društvene člane v domžalski župni cerkvi. Ob 11. slavnostno zborovanje pri Godbenem domu. Slavnostni govor g. senatorja dr. Val. Rožiča, pozdravi in počastitev še živ-čih godbenih ustanovnikov. Ob 14. zbirališče za povorko v kolodvorskem dre-voredu. Ob 14.15 povorka po trgu z udeležbo konjenikov, kolesarjev, sokolov, gasilcev, prosvetnih, sportnih, pev-

skih in drugih društev, godb in narodnih noš.

Ob 15. veselica z vokalnim in instrumentalnim koncertom sodelujočih godbenih in pevskih društev, srečolovom, plesom in drugim pestrim sporedom.

Vstopnina Din 2.—.

Navodila za povorko, ki bo predvidoma največja in najlepša, kar smo jih doslej videli v Domžalah bodo dali reditelji.

Godbe: doslej se je prijavilo 15 godb, a se nekatere prijave še pričakujejo, tako da bo 12. avgust največja manifestacija instrumentalne glasbe, kar smo jih videli doslej v provinci.

Narodne noše bodo povorko zelo povzdignile, zlasti ker je pričakovati, da se bodo zbrale v izrednem številu. Posamezni kraji (Mengeš in dr.) organizirajo svoje posebne skupine. Če bi na-

rodne noše iz kakega kraja želele tudi v povorki svoje posebno mesto, naj to sporoče pripravljalnemu odboru, ki jim bo rad ustregel. Kdor ima narodno nošo ali jo more dobiti, naj se pobriga. Skupine društev in narodnih noš iz moravške strani se zbero na Viru in bodo v Domžale krenile že z godbo v sprevodu.

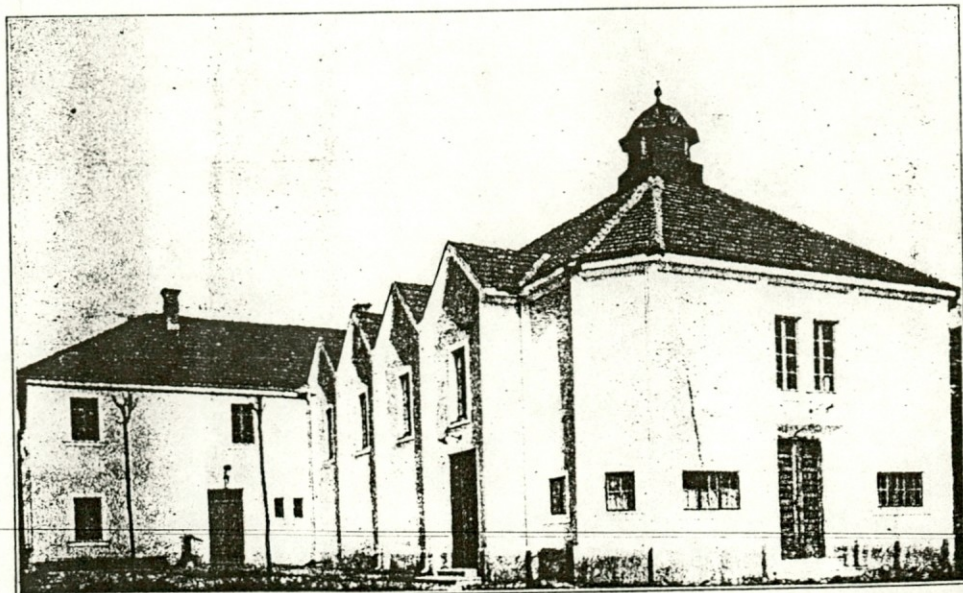
Pevska društva bodo imela v sprevodu svoje mesto.

Zastave naj društva prineso s seboj za povorko.

Kolesarji, okrasite kolesa! — Garderoba za kolesa bo urejena.

Prometne zveze so zelo ugodne. Poskrbljeno bo pa še za izredne avtobusne zveze.

Vse informacije daje pripravljalni odbor, na katerega se obrnite z željami. Radevolje Vam bo dal vsa pojasnila.

Godbeni dom v Domžalah

Kje je: »Grad Koprivnik ali Tovorov grad?«

(Glej Valvasor: III/XI. I. Krajec 1877—79. — Nekaj zgodovinskih spominov in ustnih sporočil za zabavo in dolg čas.)

Dandanes že večini prebivalcev domžalske in moravske okolice ni več znano, kje leži grad Koprivnik ali Tovorov grad. Sicer je nekdanji grad v razvalinah in ruševinah, ali ljudstvo ga še vedno imenuje »Stari grad« ali »Tovorov grad«.

Napotiva se, dragi bralec ali bralka, svežega poletnega jutra zgodaj iz Domžal čez Bistriški (ihanski) most mimo Šumberka in Krumperka po temnih krumperskih gozdovih skozi vas Dobovlje preko Žej in Viševka k Sv. Trojici. Ako nisva med potjo postajala in poslušala ptičjega petja, sva bila v pet četrt ure na Vrh pri Sv. Trojici. Tu se malo oddahneva, spijska čašo mleka, nato jo mahneva po ravni poti po grebenu naravnost na »Tovorov grad«, ki leži na zelo strmi točki deset minut od Sv. Trojice nad vasjo Dolino. Z grada se ti nudi prekrasen razgled po zasavski dolini do Ljubljane in še dalje, na drugi strani po moravski kotlini do Kamniških planin, Karavank in Julijskih alp.

Kratka zgodovina grada Koprivnik ali sedaj Tovorovega gradu je (po Valvazorju in po ustnem ljudskem sporočilu) sledeča:

Prvi znani lastelini na gradu Koprivniku so bili plemeniti Rabensbergerji. Grad se je po nemško imenoval tudi Rabensberg ali po slovensko: Ravni breg ali Vranja peč. Valvasor pravi, da so na tej pečini rade gnezstile vrane in da odtod izvira ime. Meni se zdi drugo (slovensko) ime bolj primerno, ker je breg po vrhu res raven, ali drugače ravno-strm brez prepadov. Lepo je slovensko ime Koprivnik, ker so bobotno rasle in še rasejo koprive. Ime Koprivnik je dandanes med ljudstvom čisto pozabljeno, samo ena njiva se še imenuje »Na Koprivnici« ali Koprivnica, ki je last posestnika Fr. Cerarja v Viševku vulgo »Rožiča«.

Po Valvazorju se imenuje prvi lastelin na gradu Koprivnik Ulšak plemeniti Rabensberg l. 1214. (Rabensbergi so bili skoro gotovo »roparski vitezi« [Raubritter], ker grad je stal na prehodu dveh prometnih dolin ob cesti, kjer so »tovorili« vozniki s težkimi tovari.) — L. 1262 je bil posestnik Ravnega brega Ulšakov starejši sin Eberhard von Rabensberg, l. 1272 je bil Bertold, ki se imenuje kot dobrotnik kartuzije v Bistri pri Borovnici. Zadnja dva lastelina na Koprivniku pa sta bila Friderik in Urh von Rabensberg. Po smrti teh dveh lastelinov von Rabensberg; s Koprivnika se je lastelinstvo (posestna bratovščina po pogodbi) preneslo na grad Krumperk ali kakor se je tedaj imenoval: »Thurn unter Kreutberg«.

Grad Koprivnik kot viteški grad preneha nekako koncem 14. stoletja in je postal kmalu razvalina. Valvasor pravi, da so bile razvaline že brez strehe in bi se dal težko naslikati. V ljudstvu je ohranjena še gotovo zelo zanimiva govorica (trditev), da so streho in boljše dele (stebre) s Koprivnika prenesli kar na grad Krumperk, stopnice pa da so uporabili pri cerkvi v Vinjah (to je v vasi Vinje takoj levo v dolini pod gradom) in pri zidavi gradu na Brdu.

To bi se vse nekako ujemalo z zgodovinskim postankom imenovane cerkve in gradu.

Čisto gotovo pa je — in to je še čisto sveže ohranjeno pri domačem okoliškem prebivalstvu v spominu in pričevanju, da je cerkev Sv. Trojice (podružnica moravska) sezidana iz zidovja koprivniškega gradu. Cerkev pri Sv. Trojici so zidali precej dolgo časa in končno dogotovili in posvetili l. 1686. To je ravno v Valvazorjevem času, ki (Valvasor 1641—1693) pa se za zidavo cerkve gotovo ni zanimal, pač pa je očitno sam ugotovil za-

lostno razpadajoče stanje koprivniškega gradu. Grad je bil zelo velik, obdan z nasipi in utrdbam, kar se še danes razločno opazi. Grad je stal na krasni, vzvišeni točki na sredi sela ali vasi Konfin (Confin) in zapovedujoče vladal nad vasi: Konfin, Vrh (Sv. Trojica), Hrib, Dolina in Vinje ter nad celo bližnjo in daljno okolico. Hiše v Dolini pod gradom, kjer so bile pristave in gospodarska poslopja, imajo še danes značilna domača (nemška) imena kakor:

Majar, Hamon (?), na Hribu: Gros, Grosin, Oštakar (Hofstätter); v Viševku: Gmajnar, Cerar, Grof, Blekar; v Žejah: Fürst; na Vrh: Blek itd.

Ljudstvo si o gradu pripoveduje vse polno pravljic: o zakladu (šacu), ki je zakopan, o viteških bojih, o »zakleti« deklici, ki čuva zaklad, o rajsko lepem vrtu, ki se vidi včasih o polnoči ves divno-bajno razsvetljen, poln najlepših rož in prepega sadja. V narodu so še v živem spominu kraji, kjer so imeli vlastelini v Dolini in na Hribu: svojo konjsko pristavo, svoj cvetnik, cvetličnjak, ribnjak itd.

Iz gradu so peljale strme stopnice po bregu (rebri) naravnost v vas Dolino k »Majarju« (»major domus«), dalje k »Hofstätterju« t. j. danes Oštatar (Cerar-Gostinčar, bivša lastnika Tovorovega gradu!) itd. Sled stopnic se še danes dobro pozna. Narod še danes pripoveduje, da so se Rabensbergi s Koprivnika najprvo naselili na »Vesevki«, kjer so sezidali novo graščino, in šele potem so se naselili na Krumperku. »Vesevka« so travniki s hišo pod vasjo Gorjuša ob cesti, ki pelje v Krtino. — Podložni kmetje so prišli izpod gospodstva Rabensbergov, pod celjske grofe (do 1456), nato pod Krumperk, nato deloma pod Nemški viteški red (Graščina Sv. Helena. — Comenda Ljubljana), nato pod samostan Mekinje. Za naše kmete so velike gospodarske važnosti in svobode letnice 1748 (uredba okrožnih in deželnih uradov, pritožbe kmetov zoper gosposko so dopustne, dalje: robotni patent 1778. l. (ureditev robote, zaščita kmeta pred izkoriščanjem graščakov) in l. 1782, ko je Jožef II. podložništvo sploh odpravil. Zemlja se je razdelila med kmete, vpeljal se je zemljiški kataster in davek razdelil po kvaliteti parcel. Kmet je svobodnejši zadihal. In ravno v teh letih se je tudi pri naših kmetih uredil omenjeni zemljiški davčni katastralni kataster, ki je še danes skoraj povsod isti kot je bil. Posestva so sistematično komasirana in so se ohranila od roda do roda pri eni in isti hiši skozi par sto let. Leta 1848 pa je prišla končno še kmetiška odveza; naš kmet je postal na svoji zemlji svoj gospod, prenehala je tlaka in desetina v celoti.

Grad Koprivnik z nekaterimi parcelami je prišel v last svobodnega kmeta Vulgo Tovorov pod gradom na Konfinu št. 36. Predzadnja lastnica je bila Helena Cerar — omožena Gostinčar na Hribu pri Oštatarju (Hofstätterju). Od slednje sem kupil vrh gradu Koprivnika v izmeri 2000 m² dne 4. avgusta 1930.

Tako je prešel Tovorov grad recte Koprivnik ali Ravni breg v last pisca teh vrstic. Tovorov grad sem kupil kot ljubitelj romantike in starin. Na »starem gradu« Koprivnik ali na »Tovorovem-Rožičevem« gradu nameravam v spomin 250 letnice ustanovitve cerkve pri Sv. Trojici 1686—1936 l. postaviti kapelico (znamenje) svetega Cirila in Metoda, ki naj na visokem, vzvišenem, daleč vidnem mestu kot slovanska narodna in cerkvena apostola oznanjata v prvi vrsti vsem Slovencem, vsem Jugoslovanom in Slovanom Strossmayerjevo sveto sporočko: bodite edini, strpni, složni med seboj ter se ljubite

kakor bratje in sestre ene slovanske krvne družine, ker le v slogi in ljubezni bo bodočnost slovanska.
Naj nas opominjata k zedinjenju vzhoda in zapada tudi na verskem polju, ker le ena je skupna vera za vse.
Zanimiva je zgodovina naših hribov in vrhov in bogata na zakladih kulturnih in političnih vrednot nekda-

njih časov. Mimo Tovorovega gradu je peljala tkzv. „Velika cesta“ in tod mimo Koprivnika preko Jemčevega znamenja so tovorili vozniki iz Zasavja v Moravsko dolino na Trejane—Zagorje in še dalje. Da, to je bilo že v davnih, davnih časih!

Pismo g. dr. Čerina, kapelnika vojaške godbe v Ljubljani

Dragi gospod kapelnik!

Danes pred tednom sem čital v časopisih, da slavi Vaša spoštovana godba te dni 50 letnico obstoja. Prav zelo sem bil vesel, ko sem to čital, spoznam namreč v tem jubileju, da imamo pri nas dosti mož, ki delajo, ki so izvrstni glasbeniki in ki so z vso dušo v tisti družbi, ki jo imenujemo „godba“. Ni bilo na svetu lepših časov za me, kakor one ure, ko sem sedel v orkestru, najsi bo goslač ali dirigent — od leta 1886 — torej celih 48 let sem užival orkestralno glasbo.

Znane so mi težave, ki jih ima vsak dirigent, vsak kapelnik, a nič za to, da jih ima vsak kapelnik — ponos, da kaj znamo, in da iz nič ustvarjamo k življenju one črne pike, ki jih nazivamo note, ta ponos in pa ona strastna ljubezen, od katere je prežet vsak kapelnik do svoje godbe, ta ljubezen in ta ponos nam pomaga, da, če ne preskočimo, pa vsaj prelezemo čez vse ovire.

Gospod kapelnik! Dovolite mi, da k Vašemu jubileju in k jubileju Vaše ponosne godbe poklanjam koračnico, ki sem jo te dni napisal in ki je v instrumentaciji že tudi gotova.

Podal jo Vam bom v par dneh, morebiti v sredo ali četrtek, ko bodo glasovi izpisani, poslal Vam jo bom z oficijelnim pismom na Vašo godbo; sporočam Vam pa o tem že danes, ker vem, da imate za jubilejni dan mnogo posla in zato Vas prosim, da si toliko prostega časa rezervirate, da jo boste do 12. VIII. še lahko naštudirali.

Sporočite moje lepe pozdrave vsem Vašim godbenikom in pozdravljam Vas najprijazneje

ter sem z odličnim spoštovanjem

Dr. Josip Čerin

kapelnik v p.

Ljubljana 29. VII. 1934.

Čiščenje

ali kako smo Slovenci pred 50 leti godli, godlali in godili?

Mislim, da ne bo odveč in ne zastoj, ako ob 50letnici „Domžalske godbe“ in v dobi „literarnega in političnega samoslovenstva in integralnega jugoslovanstva“ pokažem na živih vsakdanjih primerih narodne govornice, kako smo pred 50 leti globoko tičali v nemških „kulturnih štifelnih-škornjih“ in še tičimo, dasi imamo že več ko 50 let skoro samo slovenske osnovne šole in 15 let že samo narodno slovensko šolstvo od osnovne do visoke šole. Moj namen je, da nudim duševne zabave vsem učencem in učenkam vseh osnovnih in srednjih šol Kamniškega sreza, kajti razpisujem nagrado:

1. Sto dinarjev tistemu dijaku (dijakinji), ki brez napake prestavi napisane nemške spakedranke, pohabljenke v pravilne slovenske besede in izraze.

2. Krasno dragoceno vezano knjigo dobi tisti, ki prestavi to nemško navlako v pravilne slovenske besede.

3. Krasno vezano knjigo prejmejo tisti predstavljači, ki pri prestavi napravijo samo eno do pet napak.

5. 20 dinarjev dobi tisti, ki napravi samo 10 napak.

6. 10 dinarjev dobi tisti, ki napravi samo 20 napak.

7. 20 dinarjev dobi tisti, ki mi napiše 200 novih nemških spakedrank, nabranih iz narodno gospodarskega življenja.

8. 10 dinarjev prejme tisti, ki mi nabere 100 novih nemških besedi, ki so v rabi med narodom.

9. Broširano knjigo prejme tisti, ki mi napiše 50 novih nemških besedi, v narodu rabljenih.

10. Pet dinarjev dobi tisti, ki mi nabere 25 novih nemških besedi (tujk), ki jih še govori (rabi) narod. Nove besede so tiste, ki niso mojim enake.

Tekmovanja se lahko udeleže tudi nedijaki.

Komisija za določitev nagrad sestoji iz pisca teh vrstic in prof. Konrada Stražarja, urednika „Domžalca“ ter g. Fr. Kokalja, učitelja. Zadnji rok za reševanje te nemške godle je 15. avgust 1934 in morajo vsi tekmovalci do tega dne oddati v pisemskem zavoju na pošto svoje

izdelke ali pa osebno tudi pod kuverto vse z naslovom: prof. Konrad Stražar — Domžale.

Sedaj pa, iznajdljivci, na delo po besedah J. Koseskega — Vesela:

Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo.

Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj!

Krasite ga iz lastne moči, iz lastnega vira. Jasno ko struna bo pel, zvonu enako donel, pričal vašo modrost na desno, na levo narodom. — — — (Glej naprej: „Novice“ bralcem h koncu leta 1846!)

Torej na delo!

Nemške-spakedranke - pohabljenke - tujke v našem jeziku se glasiyo:

Banda, bandafirar, muska, muskontar, muska na plati, purgermajster, šrifta, šriftlih, prif, priftošl, prifkostle, štiftenga, štiftana maša, štift, plajštift, grifel, tabla, tablica, prateltf, štipendija, puhštub, puhštaborati, ketna (četna), štala, štalca, turen, totenkamra, cvingar, britof, mežnar, cekmešter, fajmešter, šomešter, far, farman, povhence, štabla, pruka, farovž, štrik, štrikati, cola, klaftar, plajbes, plejbezen, teka, krof, knof, knefelgar, lojtra, malar, štrajk, štrajkati, kahla, kofé, kofemalen, cukar, cukerdosa, bombon, karta, korespondenckarta, prifati, prifenga, presgern, štuk, štukati, unteršticinga, peklar, peklati, peklarija (betlar...), pentla, vekarca, soldat, soldašna, žolnir, kapa, micna, arbajter, farbatl, farbar, peglati, peglezen, drot, trotl, trompihl, trompeta, -ti-ar, cviker, špegle, špegu, rinka, oringelni, fingrat, raufenk, raufenkirar, šajba, jerperge, koc, širm, lampenširm, lampa, taht, štala, cimer, cimper, cimperman, cimprati, kamra, štibele, kevder, špajskamra, špajscimer, lajb'č, gvant, -ati, gvanten, hozentreger, ašteržle, žatvaka, štesele, španpet, rom, pild, -ek, krancel, roženkranc, pater-noster, nagelček, roženkraut, rožmarin, pušele, martra, -ti, žegnan, -je, gnada, -ljiv, roža, finfar, firar, krajcar, dila-dile, jenšterle, gmajna, firbec, forhang, špecati, špecar, špegati, pumpa, -ati, pumparce, špice, šprudlati, -nje, špenglar, lect, lectar, koh, (za koha je bil), krof, kroat, kramar, -ariti, preša, -ti, penzel, punšne, šnirnce, šmirati, žnora, žnorati, dekelc, popendekl, cajtenge, cajtengar, anzelpon, ajzenpon, ajzenponar, pajngof, priftošl, luster, cinglet, gate, štumfi, pir, pirovska

